

šek Šternberk a jejich působení pro vědu a umění v Čechách /přednáška ve shromáždění KČSN 15. 12. 1842/, in: Dílo F. Pa-
lackého III., str. 285n.

- /6/ Srv. Pavel Preiss, Jan Quirin Jahn a český klasicismus, Sborník Národního muzea v Praze, A/XII, č. 3, 1958, 121 - 180.
- /7/ Josef Hanuš, c. d., str. 198.
- /8/ Zde dochází v pramenech k určitému časovému rozporu. V pro-
tokolu komise z 12. 1. 1842 se tvrdí, že Markovský pracoval
na karlštejských malbách od 15. 4. 1840 do 23. 9. 1840. To
by svědčilo o tom, že Markovský zrestauroval 128 obrazů za
5 měsíců! Krom toho jiná komise ve složení František Thun,
J. V. Hellich, Kristián Ruben a Josef Kranner zanechala pro-
tokol z 24. 7. 1841, v němž je teprve doporučeno vyzdvižení
a opravení karlštejských obrazů. Tento rozpor bude ještě
třeba objasnit.
- /9/ Ke Karlštejnu ANG, AA 1521 a/á, 51, 56, 61, 64, 67, 73, 75,
77, 78.
- /10/ Schützovo dobrozdání a další materiály k opravě mostních
soch sub ANG, AA 1521a/13.
- /11/ ANF, AA 1521a/28.
- /12/ ANG, AA 1521a/43 a J. Pavel, c. d., str. 184.
- /13/ ANG, AA 1521a/49, 53, 71, 79. Srv. J. Pavel, c. d., str. 192
- 193.
- /14/ ANG, AA 1521a/85, 93 a J. Pavel, c. d., str. 197 - 199.
- /15/ J. Pavel, c. d., str. 207n.

* * *

PROGRAM HISTORICKÝCH SBÍREK NÁRODNÍHO MUZEA V PRVNÍ POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Jiří Rak

Během jednání naší konference jsme vyslechli již řadu refe-
rátů osvětlujících fenomén historismu 19. století z nejrůznějších
aspektů. V tomto příspěvku chci upozornit ještě na jeden významný
pramen k poznání tohoto jevu, pramen, který nám současně umožňuje
i postihnout spojení historismu s českým národním hnutím. Tímto
pramenem je vývoj programu historických sbírek Národního muzea
v Praze.

První programová prohlášení v době vzniku muzea chápala his-
torické sbírky především jako soubor pramenů potřebných k vědec-
kému studiu. Vzhledem k tomu, že pramenná hodnota hmotných pamá-

tek nebyla dosud rozeznána, převažoval zde zájem o rukopisy a archiválie, které ovšem tehdy byly běžným objektem i soukromého sběratelství. Kromě těchto oborů zaujímala mezi historickými sbírkami samostatnější postavení numismatika, která se právě tehdy počínala konstituovat jako samostatná vědní disciplína.

Provolání nejvyššího purkrabí Vlasteneckým přátelům věd z 25. dubna 1818 uvádí mezi úkoly zakládaného muzea na prvním místě "vytvoření sbírky národních písemností čili dokumentů", pak následuje sbírka vyobrazení architektonických památek, náhrobků, nápisů a basreliéfů a dále kolekce erbů, pečetních otisků a mincí.

Nerealizovaný velkorysý návrh hraběte Berchtolda, pojímající muzeum v ryze česky národním duchu, předpokládá navíc pouze sbírku blíže neurčených antikvit a více rozvíjí úkoly muzea v oblasti shromažďování uměleckých děl. Nejblíže dnešnímu chápání stojí poznámky ředitele mineralogického kabinetu pražské univerzity profesora Bergera, podle nichž má muzeum sbírat také různé starožitnosti, jako oděvy, zbraně, zbroj, hospodářské nářadí, hudební nástroje a další předměty, které mohou přispět k charakteristice minulých dob.

Pojímání historických sbírek jako základního trezoru písemných pramenů k českým dějinám je vyjádřeno i v obsírném programu muzejní práce, který přednesl hrabě Kašpar ze Sternberka na prvním řádném zasedání muzejní společnosti roku 1823; nejpřednější snahou muzea mělo být, "aby dějezpýtci naší doby našli v muzeu ke kritickému zpracování pohromadě prameny, jež posud tak pracně museli sháněti".

Muzeum mělo prostě i v této oblasti plnit úlohu vědeckého ústavu budovaného na pozdně osvícenských principech. V žádném případě nesnese srovnání s takovými projevy romantického historismu, jako bylo např. muzeum založené Isabelou Czartoryskou v Puławách. S ním by bylo srovnatelné v našem prostředí snad jen pražské muzeum Jana Ferdinanda ze Schonfeldu, které se ale spíše než puławskému chrámu národní minulosti blížilo prosté sbírce historických kuriozit. V Národním muzeu měla být historie pěstována v duchu národnostně indiferentního zemského patriotismu. Počínající české národní hnutí pohlíželo proto mnohdy na tento ústav s nedůvěrou.

Úkol sblížení Národního muzea s českým hnutím splnil pak nový muzejní program formulovaný Františkem Palackým na přelomu

třicátých a čtyřicátých let - příznačné je, že tento program položil hlavní důraz na přednostní pěstování historických oborů. Podle Palackého se vůdčí ideou muzea měla stát snaha podat vědecký obraz vlasti" v ohledu přírodovědném i historickém; přitom upozornil na značné zaostávání historických sbírek. Ke zlepšení tohoto stavu požadoval především zintenzívnění prací na diplomatů a dále vytvoření nového oboru umělecké archeologie, shromažďujícího soustavnou dokumentaci památek uměleckého vývoje. Hlavním argumentem mu byla jednak důležitost listin pro historickou práci, jak ji poznal z vlastní praxe, a jednak nebezpečí z prodlení vzhledem k neustálému ničení historických památek, které, na rozdíl od výtvorů přírody, jsou neopakovatelné, a tedy nenahraditelné.

Na první pohled tedy Palackého program působí jako pokračování v dosavadní linii budování historických sbírek jako místa centrálního shromáždění historických pramenů, ve skutečnosti šlo o hlubší přeměny. Musíme si totiž uvědomit, že Palacký nechápe muzeum izolovaně, ale jako integrální součást české vědy, kterou jako celek zapojuje do služeb vlasteneckých snah. V tomto kontextu pak muzeum plní svůj úkol vědecký, a kromě něho má důležité poslání v národní buditeltské práci. Tak odůvodňuje potřebu vybudování systematické umělekohistorické dokumentace i požadavkem, aby poznatky o vysoké úrovni českého gotického umění mohly "přejít v národní vědomí".

Ohlas dobových romantických představ se pak objevuje v Palackého myšlence Franciscea, jehož součástí se měla stát i "jakási česká Walhalla" s podobiznami významných osobností českých dějin. Tento projekt byl pak realizován až Pantheonem, který se stal ideovým centrem nové muzejní budovy.

V téže době se ale objevují i jiné motivace smyslu historické práce, jak je podal J. E. Vocel roku 1843 ve článku O zachování starobylostí českoslovanských. Autor zde opouští dosavadní hlediska osvícenské vědy i romantického nacionalismu a postuluje požadavek pěstování historických věd v zájmu harmonického rozvoje lidského ducha, ohroženého přílišnou technizací na jedné, a ziskuchtivostí počínajícího kapitalismu na druhé straně.

V podobném tónu zní i Vocelova a Palackého výzva k příspěvkům na zakoupení Pachlovy sbírky starožitností, datovaná rokem 1851, která se také povznáší nad úzce národní hledisko a vyjadřuje přesvědčení, že historická věda může významně přispět k překlenutí dosavadních nacionálních rozporů.

* * *